

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Журнал заснований у 1918 році

**ВЧЕНІ ЗАПИСКИ
ТАВРІЙСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Серія: Філологія. Журналістика

Том 33 (72) № 2 2022

Частина 1

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

Головний редактор:

Казарін Володимир Павлович – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри слов'янської філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Члени редакційної колегії:

Гадомський Олександр Казимирович – доктор філологічних наук, доктор габілітований гуманітарних наук в області мовознавства (Варшавський університет), професор, завідувач кафедри білоруських та українських досліджень Інституту славістики Опольського університету (Ополе, Польща);

Досенко Анжеліка Костянтинівна – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри слов'янської філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;

Свенцицька Еліна Михайлівна – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри слов'янської філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;

Семенець Ольга Сергіївна (відповідальний секретар) – кандидат філологічних наук, завідувач кафедри зарубіжної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;

Статкевич Лариса Павлівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри зарубіжної філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;

Ткаченко Тетяна Іванівна – доктор філологічних наук, доцент.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

**Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
(протокол № 16 від 20.05.2022 року)**

Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського.
Серія: Філологія. Журналістика» зареєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 24632-14572ПР від 04.11.2020 року)

***Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»)
зі спеціальностей 035 – Філологія, 061 – Журналістика відповідно до Наказу МОН України
від 17.03.2020 № 409 (додаток 1)***

***Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International
(Республіка Польща)***

Сторінка журналу: www.philol.vernadskyjournals.in.ua

**ISSN 2710-4656 (Print)
ISSN 2710-4664 (Online)**

© Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, 2022

ЗМІСТ

УКРАЇНСЬКА МОВА

Грицевич Ю. В.

ПОБУТОВИЗМИ В ЗАХІДНОПОЛІСЬКИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ТЕКСТАХ.....1

Кичан Д. О.

ФОНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДЛЯСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МІКРОМОВИ
У КНИЗІ ЮРІЯ ГАВРИЛЮКА «NIECH ŻYWE PUDLIASZE!»..... 7

Межов О. Г., Костусяк Н. М., Здіховська Т. В.

КОМУНІКАТИВНО-СИНТАКСИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПИТАЛЬНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ
У КОНТЕКСТІ НОВІТНІХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ПАРАДИГМ..... 12

Олексенко В. П.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІМЕННИКІВ
ІЗ СУФІКСОМ -ИЩЕ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ..... 18

Середницька А. Я.

ПРОСТОРОВІ СЛОВОТВІРНІ КАТЕГОРІЇ ДІЄСЛІВ ПЕРЕМІЩЕННЯ
ЯК ВИЯВ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ..... 28

Стефурак Р. І.

ГЕНІТИВНА МЕТАФОРА – КОНСТИТУТИВНИЙ ЕЛЕМЕНТ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ
МАРІЇ ТКАЧІВСЬКОЇ (на матеріалі роману «Княгиня Острозька»).....33

Тараненко К. В.

СУРЖИК ЯК ЕЛЕМЕНТ ВЕРБАЛЬНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНСЬКОГО ВИКОНАВЦЯ.....39

Царьова І. В.

ЮРИСЛІНГВІСТИЧНІ ОЗНАКИ ПОНЯТЬ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ.....45

Циганок І. Б.

ФЛОРОНАЙМЕНУВАННЯ У МОВОТВОРЧОСТІ В. ВИХОДЦЕВА.....50

РОСІЙСЬКА МОВА

Доронкіна Н. Є., Івасюк О. В., Слива Т. В.

ДЕРИВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАЗВ МІСЯЦІВ
У РОСІЙСЬКІЙ МОВІ (АД'ЕКТИВНА ПАРАДИГМА І СТУПЕНЯ).....55

СЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ

Korpało O. R., Mucan D. M.

PORÓWNAWCZO-SEMANTYCZNA CHARAKTERYSTYKA FRAZEOLOGIZMÓW
Z KOMPONENTEM "WAŹTROBA".....63

ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

Арделян О. В.

ВТОРИННІ НОМІНАЦІЇ ШТАТІВ США..... 70

Асташева О. С., Бялик В. Д.

ГЕНДЕРНО МАРКОВАНІ ІДІОМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ..... 77

Байтерякова Н. Ю., Байтеряков О. З.

СЛОВОТВОРЧІ ПАРАМЕТРИ АНГЛОМОВНОЇ ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНОЇ ЛЕКСИКИ.....82

Білецька Т. О., Гаврилюк О. О.

МУЛЬТИМОДАЛЬНІСТЬ ТЕКСТІВ СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ЖУРНАЛІСТІВ-
БЛОГЕРІВ (на матеріалі блогів Філіппі де Франко та Арви Махдаві).....87

Веремчук Е. О. ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ МОДУС АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВОЕТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ DIGNITY.....	94
Волкова С. В. ЛІНГВОПОЕТИЧНИЙ ЕКЛЕКТИЗМ У ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТА ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИЙ ПЕРСПЕКТИВАХ (на матеріалі сучасної англомовної амеріндіанської прози).....	100
Гамаль Ю. А., Куц Е. О. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ЇЇ ОДИНИЦІ ГРЕЦЬКО-ЛАТИНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ.....	105
Глуховська М. С. ОЦІННА ОЗНАКА У ЗНАЧЕННІ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕМ.....	110
Гнатишена І. М., Данишенко І. О. ТЕМАТИЧНІ ТА МЕТАФОРИЧНІ ГРУПИ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ СФЕРИ КОСМЕТОЛОГІЇ.....	116
Gryshkova R. O. LINGUISTIC AND CULTURAL ASPECTS OF ANGLOPHONE ERGONYMS IN CANADA.....	121
Дмитрук Л. А. ОСОБЛИВОСТІ МОРФОЛОГІЧНОГО СЛОВОТВОРУ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ В РІЗНІ ІСТОРИЧНІ ПЕРІОДИ.....	127
Задорожна А. Д., Гнатишена І. М. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА ТЕМАТИЧНІ ГРУПИ АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАННЯ.....	136
Ішук А. А. СТРУКТУРНІ ТА СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	141
Капуш Л. М., Куконіна Н. А. ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ТА ЕТИМОЛОГІЧНЕ ПОХОДЖЕННЯ ОЙКОНІМІВ США.....	146
Klymenko T. A., Suima I. P. TRANSLATION OF THE FILM TITLE AS A CULTURAL PHENOMENON.....	152
Мизин Т. О. ТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЯ ТА ДЕТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ГЕОГРАФІЧНІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ.....	158
Мицкан М. М., Бялик В. Д. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ.....	164
Novikova O. V. GENERAL PECULIARITIES OF TRANSLATION AND TRANSCRIPTION OF ABBREVIATIONS.....	169
Одінцова О. О., Сілютіна І. О., Остапчук І. І. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛОГІСТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	174
П'єцух О. І. ТАКТИКА ПОХВАЛИ ТА КОМПЛІМЕНТУ ЯК БАЗИС СТРАТЕГІЇ КОМПРОМІСУ В БРИТАНСЬКИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ДЕБАТАХ.....	179

Pidhorna A. B. PROFESSIONALLY ORIENTED PUBLICIST DISCOURSE AND ITS REFLECTION IN ENGLISH MASS MEDIA.....	185
Semeniuk T. P., Gordiienko Yu. A. VERBAL REPRESENTATION OF THE CONCEPT COVID-19 IN THE MODERN GERMAN MASS MEDIA.....	192
Suima I. P. MAIN COMPONENTS OF THE DIALOGICAL ENTITY.....	197
Хацер Г. О., Жаворонкова В. В. ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	202
ТЮРСЬКІ МОВИ	
Азизова П. Э. ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЛИТЕРАТУРНОГО ЖАНРА «ГОШМА».....	208
СЕМІТСЬКІ МОВИ	
Яссін М. А. ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ СИСТЕМИ АРАБСЬКОЇ МОВИ.....	214
КЛАСИЧНІ МОВИ. ОКРЕМІ ІНДОЄВРОПЕЙСЬКІ МОВИ	
Цвид-Гром О. П., Рєзнік В. Г., Велика К. І. РИМСЬКІ АНТРОПОНІМИ У ЛАТИНОМОВНИХ ПИСЕМНИХ ДЖЕЛЕЛАХ: СЕМАНТИКО-ГЕНЕТИЧНЕ ТА ЛЕКСИКОГРАФІЧНЕ ПРЕДСТАВЛЕННЯ.....	223
ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО	
Gahramanova C. M. BUSINESS CORRESPONDENCE AS A COMPONENT OF BUSINESS COMMUNICATION IN AZERBAIJANI LANGUAGE.....	229
Максимова А. Я. КЛАСИФІКАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕСУ.....	235
Mammadova Z. E. USEFUL OF ELECTRONIC PORTABLE RESOURCES IN EFL CLASSES.....	239
Orujova R. THE ROLE OF AUXILIARY PARTS OF SPEECH IN THE FORMATION OF FOLKLORE TEXT.....	243
Rzayeva S. ABOUT THE UNIVERSAL EXPRESSION RESOURCES NEUROPHYSIOLOGICAL BASIS OF THE EMOTION CONCEPT IN AZERBAIJANI, ENGLISH AND RUSSIAN LANGUAGES (<i>in the context of the limbic system role in the expression of emotions</i>).....	252
Seyidzada L. E. DIFFERENCES OF SLANG FROM DIALECTS, VULGARISMS AND COLLOQUIAL LANGUAGE.....	259
Юмачікова О. М. НАУКОВИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ТЕКСТ У ТИПОЛОГІЇ ТЕКСТОВИХ ОДИНИЦЬ.....	265
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	271

CONTENTS

UKRAINIAN LANGUAGE

Hrytsevych Yu. V.

HOUSEHOLD ITEMS NAMES IN WESTERN POLISSIAN FOLKLORE TEXTS..... 1

Kychan D. O.

PHONETIC FEATURES OF PODLIASIAN LITERARY MICROLANGUAGE
IN THE BOOK OF YURII GAVRYLIUK "NIECH ŻYWE PUDLIASZE!".....7

Mezhov O. G., Kostusiak N. M., Zdikhovska T. V.

COMMUNICATIVE AND SYNTACTIC ORGANIZATION OF INTERROGATIVE
STATEMENTS IN THE CONTEXT OF THE LATEST LINGUISTIC PARADIGMS..... 12

Oleksenko V. P.

STRUCTURAL AND SEMANTIC FEATURES OF NOUNS WITH SUFFIX -ИЩЕ
(-*YSCHÉ*) IN THE MODERN UKRAINIAN LANGUAGE..... 18

Serednytska A. Ya.

SPATIAL WORD-FORMING CATEGORIES OF VERBS OF MOVEMENT
AS MANIFIED BY THE CONCEPTUALIZATION OF THE SURROUNDING WORLD.....28

Stefurak R. I.

GENITIVE METAPHOR AS A CONSTITUTIONAL ELEMENT OF MARIA
TKACHIVSKA'S ARTISTIC TEXT (*based on the novel "Princess of Ostroh"*)..... 33

Taranenko K. V.

SURZHIK AS AN ELEMENT OF VERBAL IMAGE UKRAINIAN PERFORMER..... 39

Tsareva I. V.

LEGAL SIGNS OF UNDERSTANDING HONESTY AND TRUTHFULNESS..... 45

Tsyganok I. B.

FLORISTIC NAMES IN THE POETRY OF V. VYKHODTSEV..... 50

RUSSIAN LANGUAGE

Doronkina N. Ye., Ivasiuk O. V., Slyva T. V.

DERIVATIONAL POTENTIAL OF MONTH NAMES
IN THE RUSSIAN LANGUAGE (ADJECTIVE PARADIGM OF THE 1ST STAGE)..... 55

SLAVIC LANGUAGES

Korpalo O. R., Mytsan D. M.

COMPARATIVE-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF PHRAZEOLOGISMS
WITH THE "LIVER" COMPONENT.....63

GERMANIC LANGUAGES

Ardelian O. V.

SECONDARY NOMINATIONS OF US STATES.....70

Astasheva O. S., Bialyk V. D.

GENDER MARKED IDIOMS IN THE ENGLISH LANGUAGE..... 77

Baiteriakova N. Yu., Baiteriakov O. Z.

WORD-FORMATION PARAMETERS OF ENGLISH PHYSIOGRAPHIC VOCABULARY82

Biletska T. O., Havryliuk O. O.

MULTIMODALITY OF MODERN ENGLISH JOURNALISTS-BLOGGERS' TEXTS
(*based on blogs by Philip DeFranco and Arwa Mahdawi*).....87

Veremchuk E. O. IDENTIFICATION MODUS OF ENGLISH-LANGUAGE ETHICAL CATEGORY DIGNITY.....	94
Volkova S. V. LINGUOPOETIC ECLECTISM IN LINGUOCULTURAL AND LINGUOSEMIOTIC PERSPECTIVES (<i>in modern Amerindian prose</i>)	100
Hamal Yu. A., Kushch E. O. HISTORY OF DEVELOPMENT OF ENGLISH-LANGUAGE ARTIFICIAL INTELLIGENCE TERMINOLOGY AND ITS UNITS OF GREEK AND LATIN ORIGIN	105
Hlukhovska M. S. ATTITUDINAL MEANING OF ENGLISH PHRASEMES.....	110
Gnatyshena I. M., Danyshenko I. O. THEMATIC AND METAPHORIC GROUPS OF ENGLISH-LANGUAGE TERMS OF THE SPHERE OF COSMETOLOGY.....	116
Gryshkova R. O. LINGUISTIC AND CULTURAL ASPECTS OF ANGLOPHONE ERGONYMS IN CANADA.....	121
Dmytruk L. A. FEATURES OF MORPHOLOGICAL WORD FORMATION IN ENGLISH THROUGHOUT ITS HISTORY	127
Zadorozhna A. D., Gnatyshena I. M. HISTORY OF DEVELOPMENT AND THEMATIC GROUPS OF ENGLISH-LANGUAGE E-LEARNING TERMINOLOGY	136
Ishchuk A. A. STRUCTURAL AND SEMANTIC FEATURES OF THE ENGLISH ECONOMIC TERMINOLOGY	141
Kapush L. M., Kukonina N. A. EXTRALINGUAL FACTORS OF FORMING AND ETYMOLOGICAL ORIGIN OF THE USA OIKONYMS.....	146
Klymenko T. A., Suima I. P. TRANSLATION OF THE FILM TITLE AS A CULTURAL PHENOMENON.....	152
Myzyn T. O. TERMINOLOGIZATION AND DETERMINOLOGIZATION IN ENGLISH GEOGRAPHICAL TERMINOLOGICAL SYSTEM.....	158
Mytskan M. M., Bialyk V. D. GENERAL CHARACTERISTICS OF THE ENGLISH-LANGUAGE TERMINOLOGY OF NATURE RESERVE MANAGEMENT.....	164
Novikova O. V. GENERAL PECULIARITIES OF TRANSLATION AND TRANSCRIPTION OF ABBREVIATIONS.....	169
Odintsova O. O., Siliutina I. O., Ostapchuk I. I. STRUCTURAL AND SEMANTIC FEATURES OF LOGISTIC TERMINOLOGY IN ENGLISH.....	174
Pietsukh O. I. TACTICS OF PRAISE AND COMPLIMENT AS A BASIS OF COMPROMISE STRATEGY IN THE UK PARLIAMENTARY DEBATES.....	179
Pidhorna A. B. PROFESSIONALLY ORIENTED PUBLICIST DISCOURSE AND ITS REFLECTION IN ENGLISH MASS MEDIA.....	185

Semeniuk T. P., Gordiienko Yu. A. VERBAL REPRESENTATION OF THE CONCEPT COVID-19 IN THE MODERN GERMAN MASS MEDIA.....	192
Suima I. P. MAIN COMPONENTS OF THE DIALOGICAL ENTITY.....	197
Khatser G. O., Zhavoronkova V. V. PECULIARITIES OF ENGLISH-LANGUAGE POLITICAL SPEECHES AND THEIR TRANSLATION INTO THE UKRAINIAN LANGUAGE.....	202
TURKIC LANGUAGES	
Azizova P. E. LINGUISTIC ANALYSIS OF THE LITERARY GENRE «GOSHMA».....	208
SEMITIC LANGUAGES	
Yassin M. A. FEATURES OF THE COMMUNICATIVE SYSTEM OF THE ARABIC LANGUAGE.....	214
CLASSICAL LANGUAGES. SOME INDO-EUROPEAN LANGUAGES	
Tsvid-Hrom O. P., Rieznik V. H., Velyka K. I. ROMAN ANTHROPONYMS IN LATIN-WRITTEN WRITINGS: SEMANTIC-GENETIC AND LEXICOGRAPHIC REPRESENTATION.....	223
GENERAL LINGUISTICS	
Gahramanova C. M. BUSINESS CORRESPONDENCE AS A COMPONENT OF BUSINESS COMMUNICATION IN AZERBAIJANI LANGUAGE.....	229
Maximova A. Ya. CLASSIFICATION OF INNOVATIVE PHRASEOLOGY IN THE FIELD OF ECONOMICS AND BUSINESS.....	235
Mammadova Z. E. USEFUL OF ELECTRONIC PORTABLE RESOURCES IN EFL CLASSES.....	239
Orujova R. THE ROLE OF AUXILIARY PARTS OF SPEECH IN THE FORMATION OF FOLKLORE TEXT.....	243
Rzayeva S. ABOUT THE UNIVERSAL EXPRESSION RESOURCES NEUROPHYSIOLOGICAL BASIS OF THE EMOTION CONCEPT IN AZERBAIJANI, ENGLISH AND RUSSIAN LANGUAGES (<i>in the context of the limbic system role in the expression of emotions</i>).....	252
Seyidzada L. E. DIFFERENCES OF SLANG FROM DIALECTS, VULGARISMS AND COLLOQUIAL LANGUAGE.....	259
Yumachikova O. M. THE SCIENTIFIC HUMANITARIAN TEXT IN THE TYPOLOGY OF THE TEXT'S UNITS.....	265
INFORMATION ABOUT THE AUTHORS.....	271

УДК 161.2'4

DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.2-1/45>**Юмачікова О. М.**

Вінницький національний аграрний університет

НАУКОВИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ТЕКСТ У ТИПОЛОГІЇ ТЕКСТОВИХ ОДИНИЦЬ

Робота з науковим різновидом тексту є складною і вимагає високої кваліфікації дослідника, адже наукова мова витворюється упродовж століть і потребує постійної державницької позиції для свого функціонування.

У статті зроблено спробу дослідження зразків наукового гуманітарного тексту як різновиду текстових одиниць і встановлення його основних структурних, семантичних і функціональних ознак.

За результатами проведеного дослідження визначено, що науковий гуманітарний текст як окремих цілісний об'єкт є складною динамічною системою, який представляє індивідуально-особистісні, психологічні, соціальні, лінгвістичні характеристики мовця, а також відрізняється виразною антропологічною спрямованістю та формує семантичну структуру висловлювань, переважно роздумами, метою яких є доведення істин, які були знайдені в результаті дослідження конкретних наукових фактів. Доведено, що такий різновид тексту є результатом мовлення, завжди має ідею, яка відображає авторський задум і формує цілісність тексту – гіперконцепт. Визначено, що аналізований текст має стилістичне забарвлення, яке відображає певну сферу спілкування і завжди орієнтований на адресата. Сформовано авторське бачення на новий зміст вищевказаного тексту й ряд специфічних прагматичних характеристик. Обґрунтовано низку категорійних ознак досліджуваного тексту, серед яких основними є цілісність, зв'язність, логічність, точність, ясність, зрозумілість, доступність, інформативність, смислова завершеність, змістовність, віддільність, прагматичність, темпоральність й інші. З'ясовано, що основними завданнями наукового гуманітарного тексту є інтелектуальна зацікавленість читача в проблематиці, яка актуалізується системою спеціалізованих конотаційних характеристик, і доступність пізнавальної інформації про сутність явища або процесу, у якій елементи образності, експресивності, оціночності успішно реалізуються за допомогою синтаксичних конкретних умов.

Ключові слова: *текст, науковий текст, гуманітарний текст, характеристика, діалогічність, експресивність.*

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці поняття «текст» одне із фундаментальних, що розглядається вченими як необхідна середня ланка акту вербального спілкування, яка, взаємодіючи із суб'єктами текстової комунікації, свідчить про суб'єктивно-особистісну спрямованість висловлювання. Таке визначення представлено в наукових працях І.В. Арнольд [1], І.Г. Гальперіна [7], А.Л. Каменської [11], І.М. Колегаєвої [14], А.Ф. Папіної [18], Т.В. Радзієвської [19], О.О. Селіванової [22], С.Я. Тураєвої [28] та інших східнослов'янських лінгвістів.

Що стосується поняття «науковий текст», то воно набуває все більшої актуальності серед вчених, і не тільки східнослов'янських філологів, а й представників інших галузей знань, зокрема гуманітарних (філософів, логіків, соціологів), що, на нашу думку, пояснюється необхідністю систематизувати й узагальнити лінгвістичні

особливості цього текстового різновиду в літературній мові, а також необхідністю встановлення механізмів вербалізації наукових знань й осмислення сутності наукової творчості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню цього лінгвістичного феномену приділяли увагу такі вітчизняні мовознавці, як Р.А. Будагов [4], О.М. Васильєва [6], В.В. Виноградов [5], Н.В. Зелінська [10], О.П. Коваль [12], М.Н. Кожина [13], І.Н. Колегаєва [14], М.П. Котюрова [15, 16], Н.Ф. Непийвода [17], В.Н. Русановський [21], Л.В. Славгородська [24], І.Г. Чередніченко [28] та ін. Переважна більшість згаданих учених розглядають лексико-семантичну й функціонально-стилістичну палітру наукового тексту.

Однією з найкращих робіт лінгвістів, які вивчають текст та його різновиди, є колективна монографія під загальною редакцією М.М. Кожіної, тоді як в українському мовознавстві це питання

привернуло увагу Н.Ф. Непійводи, та розглянуто в авторській монографії науково-технічного стилю сучасної української мови. Проте, залишаються невіршеними окремі моменти теорії саме наукового тексту, що стосуються специфіки текстових різновидів і потребують уточнення чи додаткової аргументації.

Постановка завдання. У статті зроблено спробу дослідження зразків наукового тексту гуманітарного спрямування та встановлення його основних ознак з обґрунтуванням використання відповідного наукового апарату.

Об'єкт дослідження – гуманітарний науковий текст філологічного спрямування. Предмет – структурні, семантичні та функціональні характеристики гуманітарного наукового тексту.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що у східнослов'янській мовознавчій літературі існує кілька визначень поняття «науковий текст». Одне з тлумачень подає І.Р. Гальперін, який називає текст суто науковим за умови, що його адресат представлений лише фахівцями, якщо він розрахований на широке коло будь-яких читачів, зокрема і фахівців, то повинен розглядатися як текст науково-популярної літератури, хоча і тут можуть бути свої градації [7, с. 67–68]. У цій теорії основою визначення є фактор адресата, тобто те, на яке коло читачів розрахований науковий текст. Облік цього аргументу дозволяє говорити про належність будь-якого наукового тексту до вузькоспеціальних у тих умовах, якщо він розрахований на невелике коло фахівців, або звернений до ширшого кола фахівців однієї або цілої групи спеціальностей.

З іншого боку розглядає поняття «науковий текст» І.В. Арнольд, яка вважає, що до наукових текстів належать ті, що містять у собі два типи інформації – основну та додаткову. Якщо основна інформація складається з власне предмета повідомлення та використовує одиниці мовлення у їхніх предметно-логічних значеннях, то додаткова інформація висловлює ті складні стосунки й відтінки, які автор прагне передати читачеві. Тому стилістична характеристика наукового тексту розглядається дослідницею як взаємодія науково-логічного змісту повідомлення з інформацією іншого роду, тобто встановлюється зв'язок і взаємодія конотативних значень слів і конструкцій з денотативною та їхня роль взагалі [1, с. 33–34]. Це підтверджує важливість конотаційних характеристик щодо різновидів наукового тексту.

Є.П. Загданський, аналізуючи теорію наукового тексту, зазначає, що такий вид тексту має дослід-

ницький підхід, реалізований у його структурі та передбачає розкриття наукової ідеї в процесі, тобто показ того, як учений дійшов результату, і як воно було отримано, адже наукова думка рідко розвивається однолінійно, із задалегідь заданим маршрутом. Зазвичай все починається з незнання, здивування, парадоксу, згодом поступово відкриваються шляхи пізнання істини, розплутуються загадкові й таємничі вузли, накопичуються можливі аргументи, відкидаються хибні версії. Відомі випадки, коли рух думки починається з того, що певне явище чи подія здається цілком зрозумілим. Але пильне й уважне його вивчення приводить до висновку: наше перше уявлення було поверховим. Все виявляється складнішим та заплутаним [8, с. 57–58].

На нашу думку, таке твердження про шлях пізнання у реальній практиці наукових досліджень є цілком обґрунтованим, адже, відтворивши відповідні етапи пізнання нового у науковому тексті, автор має можливість залучити читача до свого творчого процесу, спрямованого на становлення власної ідеї у динамічній природі наукового твору. У той же час авторська ідея не виникатиме як готова й закінчена даність, а зароджуватиметься та розвиватиметься у свідомості читача під час читання.

Однією з найпереконливіших дефініцій поняття «науковий текст» вважаємо визначення, запропоноване О.О. Селівановою, за яким науковий текст є цілісною семіотичною формою лінгвопсихоментальної діяльності мовця, концептуально й структурно інтегрованої, що служить прагматичним посередником комунікації та діалогічно вбудованої в семіотичний універсум культури [22, с. 600]. Таке визначення цього поняття обґрунтовується автором з урахуванням специфіки структурної організації тексту й граматичних засобів її категоріальних ознак, зокрема, зв'язності, формальної, структурної, жанрової та стилістичної різноплановості тексту та способів, а також засобів його репрезентації.

Нагадаємо, що зразками наукового тексту можуть бути доповіді, статті, монографії, дисертації тощо, у яких автори ставлять за мету поінформувати читачів про результати досліджень у певній галузі науки, проблеми й перспективи досліджень, систематизувати й узагальнити об'єктивні знання про навколишню дійсність. Однак, тут, як зазначає Н.В. Шевцова, перлокуція як наслідок втілення у висловлюванні, що породжується у процесі мовного акту, певної комунікативної інтенції, комунікативної мети, надає

висловлюванню конкретну спрямованість на конкретного адресата чи аудиторію, що характеризується відстрочкою у часі: вплив інформації читача, його реакція мають місце лише після прочитання опублікованого наукового твору [29, с. 3].

Відомо, що в рамках наукового стилю виділяється шість стильових різновидів, кожен з яких за своїм призначенням і сферою використання реалізується у певному текстовому жанрі. Детальну їхню характеристику подає український лінгвіст О.П. Коваль, наголошуючи на наступних різновидах: чисто науковий (наукові праці, дисертації, монографії, доповіді тощо), науково-популярний (нариси, книги, лекції, статті та ін.), навчально-науковий (підручники, збірники завдань та вправ, навчально-методичні матеріали та ін.), науково-діловий (технічна документація, контракти, інструкції, реферати та ін.), науково-інформативний (реферати, інструкції, патентні описи тощо), науково-довідковий (словники, довідники, каталоги та ін.) [12, с. 129].

На думку дослідниці М.М. Кожині, кожен різновид наукового тексту є результатом складної взаємодії цілого ряду стильових факторів, серед яких найважливішими є спосіб викладу, конкретність або абстрактність змісту, стислість або розгорнутість викладу, рівень узагальнення, ціль і завдання інтелектуальної інформації. Теоретично вона виділяє також три основних способи викладу наукового тексту – опис, оповідання та міркування. Перший спосіб – опис, кваліфікується ученим як різнобічна систематична характеристика предмета мови, його особливостей, ознак, складу й т. ін. й пов'язується з категоріями відсутності, розташування, розподілу ознак, з граматичними категоріями стану предмета мови. Другий спосіб – розповідь, є інформацією про події, пов'язані з процесом дослідження, отримання наукових даних, історії наукових відкриттів, пошуках, подорожах, тобто розповідь про виконані дії, впорядкування їх в історичних записках, пов'язаних з граматичними категоріями дії. Третій спосіб – роздум – це повідомлення у формі чіткого логічно розгорнутого доказу певного положення теорії, думки, яке не повторює виконаних дій, не називає ознак, а будує судження та висновки [3, с. 93].

Спосіб викладу роздуми – критико-полемістичний, в основі якого, на думку дослідниці, лежить найбільш узагальнений тип змісту, який знаходить відповідне вираження шляхом підбору мовних засобів на всіх текстових рівнях і полягає в оцінці певних положень та відстоюванні своєї

точки зору, безпосередньо пов'язане з категоріями оцінності та засобами їхнього вираження [3, с. 94].

Важливим для дослідження нашої проблеми вважаємо твердження Г.Я. Солганіка, який зазначає, що практично не існує наукового тексту, де використовувався б лише один спосіб викладу матеріалу, адже з перебігом розвитку думки текст змінюється, як і його композиційні частини – за абзацами чи фрагментами, великими синтаксичними одиницями і под. [25, с. 69–71].

Не можна не погодитися також із твердженням А.С. Бархударова, який вважає, що для наукового тексту важливе значення має не лише спосіб викладу, а й конкретність чи абстрактність змісту цього викладу, адже конкретний зміст завжди легший для розуміння, а основна складність текстів із конкретним змістом зводиться до лексичних і термінологічних труднощів [2, с. 40–41]. Спостереження відомого лінгвіста над текстовими різновидами дали йому підстави зробити висновки, що конкретний зміст найчастіше поєднується з описом, тоді як абстрактний зміст тяжіє до роздумів. Найвищу складність для розуміння може представляти текст з абстрактним змістом за вільного трактування. Не менш важливим стабілізуючим фактором вчений вважає також ступінь стислості або розгорнутості тексту, адже свідомо лаконічність або, навпаки, широкість викладу, на його думку, впливають на вибір граматичних та синтаксичних засобів [2, с. 43].

Щодо визначення головних ознак наукового тексту гуманітарного спрямування, то нагадаємо, що у східнослов'янській лінгвістиці існують різні погляди на цю проблему. Стереотипні твердження про сухість і бідність наукової мови, її чисту інформативність частково мають певну підставу, оскільки стосуються одного з найбільш поширених типів змісту наукового тексту, пов'язаного з описом експериментів, методик і результатів приватних досліджень. Проте, існують різновиди наукового тексту, які мають порівняно низький рівень узагальнення. Тому Н.С. Болотнова цілком переконливо вважає, що прикладом прямо протилежним такому різновиду структурно-стилістичної організації наукового тексту може вважатися науковий текст гуманітарного спрямування з надзвичайно складним синтаксисом, який поєднується з елементами образності, експресивності, оціночності, що дозволяє говорити про цілу низку стилістичних прийомів [3, с. 69].

Конотаційні характеристики наукового тексту гуманітарного спрямування, з одного боку, можуть бути функціонально-стилістичними,

тобто виражати особливу тональність наукового стилю, а з іншого – можуть складатися з емоційного, експресивного та оцінного компонентів. Дослідники зазначають, що у текстових різновидах характер конотації визначається типом інформації. Тобто якщо основна інформація має нульову конотацію, то додаткова інформація, пов'язана з умовами наукового спілкування, знаходить своє вираження у функціонально-стильових конотаціях, які є основними для системи конотацій, що використовуються в науковому стилі. Крім того, треба розрізняти ще три види додаткової інформації, що зустрічається в науковому тексті: 1) додаткова предметна, пов'язана із сприйняттям предмета мови автором; 2) абстрактна, пов'язана з високим ступенем абстрактності змісту; 3) оцінна інформація, що з оцінним ставленням автора. Відповідно до цього, конотації матимуть емоційний, експресивний або оцінний характер [1, с. 33–34].

Наше дослідження специфіки виразних й образотворчих характеристик наукового тексту гуманітарного спрямування підтверджують думку Н.М. Разінкіної, яка вважає, що емоційне й експресивне забарвлення наукової мови може виникати не тільки внаслідок особливостей сприйняття об'єкта дослідження самим автором, який прагне передати вам не лише суто інформативне зміст, а й вражень, отриманих під час спостереження. Сприйняття такого тексту вимагає яскравого, образного висловлювання, яке автор прагне донести до читача. На думку дослідниці, це збагачує та доповнює інформацію, робить її виразною (ефективною). Наукова мова виконує додаткову емотивну функцію [20, с. 47–48].

Якщо для О.П. Коваль характерними рисами наукового тексту є цілеспрямованість, прагматизм, ясність, стислість, а також формально-логічний спосіб викладу матеріалу, що знаходить своє відображення у всій системі мовних засобів [12, с. 228–229], то для Н.Н. Разінкіної найважливішою ознакою наукового тексту є експресивність, яка може пов'язуватися з великою складністю та абстрактністю змісту. Тому дослідниця зазначає, що з ускладненої форми висловлювання, науковий текст втрачає цю характеристику, тоді як образне, яскраве, іноді просте порівняння (чи інший засіб) в короткій формі, передаючи складну ідею, допомагає тексту її придбати. Таке явище необхідно пов'язувати з певним різновидом наукового тексту, який є послідовною і чіткою системою мовних творів, що мають певну форму, розмір і структуру [20, с. 47]. Як показують наші

спостереження, таке обґрунтування особливо стоується наукового тексту гуманітарної сфери, що знаходиться у центрі нашої уваги.

Крім того, О.П. Коваль підкреслює, що кожне слово та вираз у науковому тексті служать меті, яку можна сформулювати так: не тільки якомога точніше, а й коротше донести суть інформації [12, с. 232]. Не можна заперечувати і те, що науковий виклад складається переважно з роздумів, метою яких є доведення істин, виявлених у результаті дослідження фактів дійсності, а основна функція такого тексту є пізнавально-інформативною.

Враховуючи специфіку представлення інформації текстового змісту у практичній діяльності, наявність композиційних особливостей власне наукового тексту, можна виділити в теорії наукового тексту дві узагальнюючі групи: природну та гуманітарну. Гуманітарні наукові тексти відрізняються від природних виразною антропологічною спрямованістю (див. наукові праці А.А. Баженової, М.П. Котнорової, Ю.С. Лазебника, Н.В. Слухай, Г.П. Тупицької та ін.). Крім встановлення загальних лінгвостилістичних характеристик гуманітарного тексту, вчені обґрунтовують тісний зв'язок лінгвальних й екстралінгвістичних факторів, досліджуючи людину, її дії у всіх можливих вимірах. Такий підхід створює умови для детального вивчення семантики й структури саме гуманітарного тексту, що дозволяє аналізувати вербально представлені в тексті індивідуально-особистісні, психологічні, соціальні, лінгвістичні властивості автора, а також експлікувати рефлексивне бачення «інших» та «себе в інших», відображене у текст [23, с. 5].

Дослідники зазначають, що мова наукових текстів гуманітарного спрямування позначена підвищеною індивідуалізацією, що є результатом використання логічних й образних методів узагальнення результатів пізнання. Тому така факультативна стильова риса як образність виявляє в наукових текстах рівень естетичної та мовної свободи автора. Найяскравішою характеристикою образності гуманітарного тексту є семантична прозорість структури образу, що полегшує процес породження-сприйняття. Разом основне функціональне призначення засобів образності (порівняння, метафори) визначається метою наукової комунікації, саме передачею адресату важливої, з погляду автора, пізнавальної інформації про сутність явища чи процесу, про зовнішній вигляд, характер досліджуваних історичних, літературних персонажів тощо. [23, с. 31].

Однією з важливих ознак гуманітарних наукових текстів, на думку І.А. Синиці, є активне використання «чужої мови», що позначається, наприклад, на контекстній семантиці займенника, який називає суб'єкта мови і не є автором. Крім того, особливе місце серед засобів експлікації культурологічного простору в наукових текстах гуманітарного спрямування займають стійкі поєднання слів, які в цьому тексті є засобом адаптації спеціальних знань у певному середовищі, і які виконують ряд текстових і стилістичних функцій та вживаються відповідно до комунікативних завдань, враховуючи рівень компетенції носія певної мови [23, с. 14].

Ще однією конститутивною ознакою наукового тексту гуманітарного спрямування є цілеспрямованість і прагматична мета автора, який прагне змінити погляди адресата щодо дослідження чи змінити обсяг відомої йому інформації. Водночас автор орієнтується на конкретний «образ читача», представляючи чітку «модель адресата» як людини компетентної в певній області, яка має прийнятну систему знаків, щоб відразу розуміти написане і брати участь у діалозі [23, с. 6].

Щодо основного завдання наукового, зокрема гуманітарного тексту, то наші узагальнення та висновки узгоджуються з думкою Л. Хоффмана, який вважає основним завданням такого тексту у спробі автора змусити читача мислити у певному напрямку. Це стане можливим за умови, що автору вдасться створити в науковому тексті атмосферу співтворчості, залучити читача до спільних роздумів, зробити його співучасни-

ком події, а також об'єднати в тексті насиченість фактами й теоретичний виклад, і одночасно створити такий науковий текст, який відображатиме суперечливий процес пошуків істини. Безсумнівно, що найбільш дієвим способом впливу на читача є обчислення автором-науковцем важливих психологічних процесів: уваги, орієнтовно-дослідницького рефлексу, домінанти, цікавості, ідентифікації, однодумності, антиципації, радості пізнання [30, с. 64].

Усі ці фактори впливають на якість сприйняття тексту і значно керують мисленням читача, який не тільки зрозуміє написане, отримуючи нову інформацію, а й перебуватиме у процесі пізнання, співпереживаючи з автором.

Висновки і пропозиції. Отже, науковий гуманітарний текст є одним з різновидів наукового тексту, який представляє індивідуально-особистісні, психологічні, соціальні, лінгвістичні характеристики мовця, відрізняючись виразною антропологічною спрямованістю та формуючи семантичну структуру висловлювань переважно роздумами, метою яких є доведення істин, які були знайдені в результаті дослідження конкретних наукових фактів. Основними завданнями наукового гуманітарного тексту є інтелектуальна зацікавленість читача в проблематиці, яка актуалізується системою спеціалізованих конотаційних характеристик, і доступність пізнавальної інформації про сутність явища або процесу, у якій елементи образності, експресивності, оціночності успішно реалізуються за допомогою синтаксичних конкретних умов.

Список літератури:

1. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка. М. : Просвещение, 1990. 301 с.
2. Бархударов А.С. Текст как единица языка и единица перевода. Теория перевода и научные основы подготовки переводчиков: Материалы Всесоюзной научной конференции. Ч. 1, М., 1975. С. 184–192.
3. Болотнова Н.С. Филологический анализ текста. 3-е изд., М. : Флинта : Наука, 2007. 520 с.
4. Будагов Р.А. Литературные языки и языковые стили. М. : Высшая школа, 1967. 375 с.
5. Виноградов В.В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика. М., 1963. 255 с.
6. Васильева А.Н. Основы культуры речи. М., 1990. С. 177.
7. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. М., 1981. 139 с.
8. Загданский Е.П. От мысли к образу. 2-е изд., доп. К. : Искусство, 1990. 159 с.
9. Загнітко А.П. Лінгвістика тексту: Теорія і практикум : науково-навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. і перероб. Вінниця, 2007. 317 с.
10. Зелінська Н.В. Теоретичні засади роботи редактора над літературною формою твору. Літературне опрацювання тексту : навч. посібник. К. : УМК ВО, 1989. 76 с.
11. Каменская О.Л. Текст и коммуникация. М., 1990. 348 с.
12. Коваль О.П. Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту. К., 1970. 360 с.
13. Кожина М.Н. Стилистика в соотношении с лингвистикой текста. Теория и практика преподавания русского языка и литературы. М., 1980. 358 с.
14. Колегаева И.М. Текст как единица научной и художественной коммуникации. О., 1991. 124 с.

15. Котюрова М.П. Об экстралингвистических основаниях смысловой структуры научного текста (функционально-стилистический аспект). Красноярск, 1988. С. 77–86.
16. Котюрова М.П. Культура научной речи: Текст и его редактирование. Пермь. Любляна, 2003. 615 с.
17. Непийвода Н.Ф. Науковий стиль як нейролінгвістичний код. К., 1997. № 2–3. С. 42–58.
18. Папина А.Ф. Текст: его единицы и глобальные категории. М., 2002. 451 с.
19. Радзівєвська Т.В. Текст як засіб комунікації. К., 1993. 264 с.
20. Разинкина Н.М. О преломлении эмоциональных явлений в стиле научной прозы «Особенности языка научной литературы». М., 1965. С. 47.
21. Русанівський В.М. Історія української літературної мови : підручник. К., 2001. 392 с.
22. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.
23. Синица И.А. Языковая личность ученого-гуманитария XIX века. К. : Издательский Дом Дмитрия Бураго, 2006. 352 с.
24. Славгородская Л.В. О функции адресата в научной прозе. Лингвостилистические особенности научного текста. М., 1981. С. 103.
25. Солганик Г.Я. Синтаксическая стилистика: Сложное синтаксическое целое. М. : Наука, 1973. 262 с.
26. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика / за ред. І. К. Білодіда. К., 1973. 440 с.
27. Тураева З.Я. Лингвистика текста: (Текст: структура и семантика) : учеб. пособие. М. : Просвещение, 1986. 126 с.
28. Чередниченко І.Г. Нариси з загальної стилістики сучасної української мови. К., 1962. 117 с.
29. Шевцова Н. В. Научный дискурс и его лингвистическая прагматика В кн. : Пед. унив. вестн. Алтая. *Барнаул*, 113–116.
30. Hoffmann L. Beitrage zur Sprachstatistik. Leipzig, 1987. S. 21–71.

Yumachikova O. M. THE SCIENTIFIC HUMANITARIAN TEXT IN THE TYPOLOGY OF THE TEXT'S UNITS

The work with a scientific version of the text is difficult and requires high qualifications of the researcher, because the scientific language is developed over the centuries and requires a constant state position for its functioning.

The article attempts to study the samples of scientific humanitarian text as a kind of textual units and to establish its main structural, semantic and functional features.

According to the results of the study, the scientific humanitarian text as a separate integral object is a complex dynamic system that represents the individual-personal, psychological, social, linguistic characteristics of the speaker, as well as a distinct anthropological orientation and forms the semantic structure of utterances which are proofs of truths that have been found as a result of the study of specific scientific facts. It is proved that this kind of text is the result of speech, always has an idea that reflects the author's intention and forms the integrity of the text – a hyperconcept. It is determined that the analyzed text has a stylistic color that reflects a certain area of communication and is always focused on the recipient. The author's vision for the new content of the above text and a number of specific pragmatic characteristics are formed. A number of categorical features of the researched text are substantiated, among which the main ones are integrity, coherence, logic, accuracy, clarity, intelligibility, accessibility, informativeness, semantic completeness, content, separation, pragmatism, temporality and others. It was found that the main tasks of the scientific humanitarian text are the intellectual interest of the reader in the problem, which is actualized by a system of specialized connotative characteristics, and the availability of cognitive information about the essence of the phenomenon or process.

Key words: *text, scientific text, humanitarian text, characteristic, dialogicity, expressiveness.*